

Голові разової спеціалізованої вченої ради в Західноукраїнському національному університеті,
доктору юридичних наук, професору,
Ніні РОГАТИНСЬКІЙ
вул. Микулинецька, 46а, м. Тернопіль, 46000

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента, заслуженого юриста України Ірхи Юрія Богдановича на дисертацію Даца Андрія Олександровича на тему «Протидія дискримінації (кримінально-правові та кримінологічні аспекти)», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Рівні права, свободи та можливості є наріжним каменем сучасного демократичного суспільства. Кожна людина, незалежно від її раси, кольору шкіри, релігії, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, національного походження, інвалідності чи будь-якої іншої ознаки, заслуговує на те, щоб до неї ставилися з гідністю та повагою. Забезпечення рівності – це не просто моральний імператив, а й фундаментальна вимога для побудови мирного, процвітаючого та сталого світу. Рівність стимулює інновації, творчість та економічне зростання, а також сприяє соціальній згуртованості та взаєморозумінню.

Принцип рівності втілений у міжнародних документах у сфері прав людини і є однією з основоположних засад міжнародного права. Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права та інші документи закріплюють право кожної людини на рівність перед законом і судом, а також забороняють дискримінацію за будь-якою ознакою. Ці вимоги є універсальними та мають застосовуватися до всіх людей без винятку.

В Україні принцип рівності закріплений в Основному Законі держави, яка проголошує, що всі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед

законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Конституційний Суд України вважає, що гарантована Конституцією України рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод. Рівність та недопустимість дискримінації особи є конституційними принципами національної правової системи України, а також фундаментальними цінностями світового співтовариства.

На переконання Конституційного Суду України порушення рівності конституційних прав і свобод означає, що особа або група осіб за визначеними у статті 24 Конституції України ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, отримує привілеї або зазнає обмеження у визнанні, реалізації чи користуванні правами і свободами в будь-якій формі, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обгрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та потрібними.

Гарантування рівних прав, свобод та можливостей в Україні вимагає ухвалення якісних правових актів, що відповідають міжнародним стандартам та відображають сучасні потреби суспільства. Це передбачає не лише формальне закріплення принципу рівності, а й створення ефективних механізмів його реалізації та захисту. Важливо забезпечити, щоб законодавство охоплювало всі сфери суспільного життя, включаючи трудові відносини, освіту, охорону здоров'я, політичну участь та доступ до правосуддя.

Одним з найважливіших аспектів забезпечення рівності в Україні є активна протидія будь-яким проявам дискримінації. Важливим інструментом у цьому виступає кримінально-правова протидія, яка спрямована на запобігання та припинення кримінальних правопорушень, мотивованих ненавистю або упередженням до певних соціальних груп. Застосування кримінального закону до осіб, винних у дискримінаційних діяннях, гарантує

невідворотність покарання та сприяє формуванню атмосфери поваги до прав і свобод людини.

З огляду на наведене, вважаю, що дисертаційне дослідження Даца Андрія Олександровича на тему «Протидія дискримінації (кримінально-правові та кримінологічні аспекти)» є актуальною науковою працею.

Оцінка наукового рівня дисертації. Дисертаційне дослідження А.О. Даца належно структуроване, містить анотацію, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи (9 підрозділів), висновки, список використаних джерел, додатки.

В анотації автор у стислій формі висвітлює основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, у яких відображено основні результати представленого дослідження. Анотацію викладена українською і англійською мовами.

У вступі А.О. Дац аргументовано стверджує, що принцип рівності прав людини є фундаментальним не лише для особистості, але й для держави, яка прагне встановити справедливі суспільні відносини. Закріпивши в міжнародно-правових актах важливість недискримінації, міжнародна спільнота приділяє увагу утвердженню в національних правових системах політики протидії дискримінації та вдосконаленню правового механізму її забезпечення (с. 14 дисертації).

Здобувачем обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, охарактеризовано ступінь її наукової розробки, зв'язок із стратегічними документами у сфері забезпечення рівних прав, свобод та можливостей в Україні. Крім того, ним визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дисертаційного дослідження, емпіричну базу, сформульовано наукову новизну, практичне значення результатів та зазначено інформацію про апробацію дисертації на наукових заходах.

У розділі 1 «Теоретико-правові засади дослідження інституту протидії дискримінації», який складається з трьох підрозділів, дисертантом проаналізовано генезу інституту протидії дискримінації в Україні; правову

природу дискримінації, її класифікацію та форми; міжнародно-правові стандарти у сфері протидії дискримінації.

За твердженнями А.О. Даца, поява дискримінації є багатогранним явищем, що включає елементи економічних, соціокультурних та правових факторів. Однією з основних причин дискримінації є наявність стереотипів та упереджень у суспільстві (с. 22 дисертації).

На підставі проведення історико-правового дослідження інституту протидії дискримінації в Україні автором сформовано власну періодизацію його становлення і розвитку (с. 38 дисертації). Заслуговує на увагу твердження дослідника про наявність відмінності між термінами «види дискримінації» та «форми дискримінації». Він вважає, що форми дискримінації можуть вказувати на різні способи виявлення або прояву дискримінації, в той час як види дискримінації концентруються на ознаках, які слугують підставою для дискримінації (с. 50 дисертації).

Дискримінація, як зазначає А.О. Дац, може призводити до соціальної напруженості і конфліктів в суспільстві, обмежувати доступ до можливостей для певних груп населення, ускладнювати їхній економічний розвиток (с. 51 дисертації). Автор дійшов висновку, що міжнародні правові стандарти у сфері протидії дискримінації відіграють ключову роль у належному формуванні антидискримінаційного законодавства. Універсальні міжнародно-правові стандарти встановлюють базові принципи і права, такі як рівність та недискримінація, що мають застосовуватися до всіх людей незалежно від їх національності, раси, статі, релігії тощо. Регіональні стандарти є більш конкретними та адаптованими до регіональних умов і культурних особливостей. Універсальні і регіональні міжнародно-правові стандарти взаємодоповнюють один одного, забезпечуючи комплексний підхід до захисту прав людини і протидії дискримінації на глобальному та регіональному рівнях (с. 63 дисертації).

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері дискримінації» містить три підрозділи, в яких здобувачем розкрито сучасні

детермінанти злочинності у сфері дискримінації в Україні; кримінологічний портрет особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації; систему запобігання та протидії дискримінації в Україні.

А.О. Дац аргументовано стверджує, що Україна переживає період значних соціальних змін та переходів, пов'язаних з політичними, економічними та культурними трансформаціями. Це може створювати нові джерела напруженості та конфліктів, які можуть призвести до випадків дискримінації. Він вважає, що злочинність у сфері дискримінації створює загрозу стабільності та соціальному миру, оскільки стосується гуманності та гідності людини. Крім того, політичні конфлікти та напруженість у суспільстві можуть підштовхувати групи людей до вчинення дискримінаційних дій, використовуючи політичні або ідеологічні мотиви (с. 69 дисертації). Дослідник пропонує під детермінантами злочинності у сфері дискримінації розуміти комплекс соціальних, економічних, політичних, культурних, психологічних причин та умов, що впливають на виникнення та поширення злочинності, спрямованої на дискримінацію (с. 76 дисертації).

Автор вважає, що дискримінація створює умови, які можуть підвищувати ризик злочинної поведінки серед тих, хто її зазнає. Корінням дискримінації є стереотипи та упередження, які підживлюють расові чи етнічні процеси, які, у свою чергу, етнізують або дегуманізують людей чи групи осіб. Дискримінація впливає на суспільство в цілому, оскільки вона може призвести до соціальної ізоляції, не даючи людям повноцінного доступу до політичних, соціальних, економічних та освітніх інституцій суспільства (с. 86–87 дисертації).

У результаті наукового пошуку А.О. Дацом встановлено, що протягом 2021–2023 років в Україні спостерігається збільшення кількості осіб, які вчиняли злочини у сфері дискримінації. На його переконання, дослідження кримінологічного портрету осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у сфері дискримінації, є важливим інструментом для профілактики, розслідування та вдосконалення нормативно-правового забезпечення, що в

сукупності сприяє зменшенню рівня дискримінації у суспільстві (с. 101 дисертації).

Здобувач наголошує, що важливість формування системи запобігання та протидії дискримінації полягає в захисті прав людини, забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян і сприянні соціальній згуртованості. Така система допомагає виявляти та усувати прояви дискримінації, а також формує культуру толерантності та взаємної поваги в суспільстві. Впровадження ефективних механізмів запобігання дискримінації сприяє зміцненню демократичних інститутів і правової держави, підвищуючи довіру громадян до державних органів та правосуддя (с. 102 дисертації).

За твердженнями А.О. Даца, правоохоронні органи є центральною ланкою в системі забезпечення правопорядку та захисту прав людини в контексті протидії дискримінації. Під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері дискримінації працівники цих органів стикаються з низкою проблем, серед яких: недостатня підготовка та обізнаність у сфері антидискримінаційного законодавства; складність доказування; суспільний тиск і упередження; складнощі правової кваліфікації; відсутність координації та обміну інформацією між різними правоохоронними та державними органами (с. 112–113 дисертації).

У розділі 3 «Кримінально-правова характеристика дискримінації та напрями вдосконалення законодавства про відповідальність за її вчинення», який містить три підрозділи, А.О. Дацом висвітлено поняття та класифікацію кримінальних правопорушень у сфері дискримінації, а також тенденції судової практики при розгляді справ у сфері дискримінації. Крім того, ним окреслено проблеми та шляхи вдосконалення кримінально-правового забезпечення протидії дискримінації в Україні.

Дослідник слушно стверджує, що законодавство має забезпечувати баланс між захистом прав людини та необхідністю справедливого покарання. Він заперечує ініціативи зниження віку кримінальної відповідальності за кримінальне правопорушення, передбачене статтею 161 Кримінального

кодексу України, до 14 років. А.О. Дац вважає, що у такому віці діти можуть бути психологічно незрілими і перебувати під впливом однолітків, сім'ї або суспільства, які здатні впливати на їхню поведінку. Введення кримінальної відповідальності за дане кримінальне правопорушення з такого раннього віку може мати негативні наслідки для подальшого життя підлітків і суперечити принципам ювенальної юстиції (с. 128–129 дисертації).

Дисертант переконаний, що невміння слідчих правильно дослідити мотиви злочинної поведінки у сфері дискримінації може призвести до неправильної кваліфікації злочинів, що може вплинути на винесення справедливих вироків і загалом на протидію дискримінації в суспільстві. Взаємозв'язок правильної кваліфікації кримінальних правопорушень на ґрунті нетерпимості слідчими і винесення вироку судом є критично важливими для забезпечення законності та справедливості. Тому слідчі повинні мати високу кваліфікацію та використовувати всебічний підхід для точного визначення мотивів і обставин таких злочинів (с. 151 дисертації).

За результатами проведеного дослідження А.О. Дац зробив висновок, що реформування кримінально-правової охорони у сфері дискримінації безумовно має здійснюватися паралельно або ж із врахуванням появи, розвитку нових інститутів кримінального права та змін у державній кримінальній політиці загалом у наступних напрямках:

- перегляд кваліфікуючих ознак статей Кримінального кодексу України із врахуванням нових українських реалій, рекомендацій міжнародних інституцій, правозахисників, громадських активістів, що стосуються «захищених ознак» ідентичності тієї чи іншої групи людей у суспільстві (для розширення кола «захищених ознак» як кваліфікованих ознаки складу правопорушення);

- внесення кваліфікуючих ознак, що розкривають «захищені ознаки» ідентичності тієї чи іншої групи людей у суспільстві, до інших статей Кримінального кодексу України (де ще вони не передбачені);

- включення до мотиву ненависті інших «захищених ознак», що обтяжують покарання (стаття 67 Кримінального кодексу України);
- перегляд положень статті 161 Кримінального кодексу України на предмет «спрощення» для тлумачення і розуміння, але не для декриміналізації її альтернативних діянь (насамперед, що стосуються прямої і непрямой форм декриміналізації);
- напрацювання ефективного термінологічного апарату у сфері дискримінації та розкриття ознак кримінальних правопорушень у сфері дискримінації;
- удосконалення національного механізму притягнення до кримінальної відповідальності за дискримінацію із врахуванням інших реформ, що паралельно протікають в Україні (у тому числі, таких інститутів як медіація, відновне правосуддя, звільнення від кримінальної відповідальності, пробація тощо) (с. 174 дисертації).

Загальні висновки дисертації відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження підготовлене державною мовою. Стиль викладення матеріалу – науковий. До оформлення дисертації зауважень немає.

Враховуючи наведене, вважаю що представлена на вивчення дисертаційна робота є завершеною науковою працею, яка має високий науковий рівень та вирішує актуальне наукове завдання.

Оцінка наукового рівня наукових публікацій здобувача. Основні науково-обґрунтовані результати проведеного дослідження знайшли відображення у 10 наукових публікаціях: 4 статті у вітчизняних наукових фахових виданнях, 1 стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні, 5 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Зазначені публікації містять обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до поставленого завдання, а також задовольняють вимогу щодо опублікування не більше ніж однієї статті в одному випуску

(номері) наукового видання, що цілком відповідає умовам для зарахування статей за темою дисертації.

Аналіз кількості та змісту наукових праць здобувача, зарахованих за темою дисертації, свідчить, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертації пройшли апробацію на науково-практичних конференціях. Запропоновані матеріали дисертації достатньо повно відображені в наукових публікаціях А.О. Даца, на окремі з яких він коректно посилається у тексті своєї наукової роботи.

Академічна доброчесність. За результатами опрацювання роботи не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень академічної доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дисертаційного дослідження.

Наукова робота містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень інших авторів, а також положень міжнародних правових актів, вітчизняного законодавства, судових рішень тощо.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень. Дисертацію виконано відповідно до завдань, визначених у Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року (затверджених Указом Президента України від 30.09.2019 № 722), Державній стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року (схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.08.2022 № 752), Національному плані дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року (затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 № 1544), Національній стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року (схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.09.2023 № 815), Плані заходів з реалізації Концепції комунікації у сфері гендерної рівності (затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.01.2023 № 79).

Опрацювання змісту дисертаційної роботи та опублікованих здобувачем наукових праць дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки, пропозиції і рекомендації, що винесені на захист, сформовані А.О. Дацом особисто та відзначаються належним ступенем наукової новизни. Так, ним уперше:

- сформовано теоретико-правову візію кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації як комплексної системи, яка: упорядковує суспільні відносини за допомогою норм кримінального права і правових засобів; включає правові, адміністративні, освітні і соціальні заходи, спрямовані на запобігання, виявлення та застосування кримінальної відповідальності чи інших заходів кримінально-правового характеру у разі вчинення дискримінаційних дій;

- розроблено та обґрунтовано авторські пропозиції до законодавства України, що стосуються вирішення проблемних аспектів кримінально-правового та кримінологічного забезпечення протидії дискримінації в Україні.

Крім того, автором удосконалено:

- наукові погляди щодо визначення понять «кримінально-правове регулювання протидії дискримінації», «детермінанти злочинності у сфері дискримінації», «особа, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації», «система запобігання та протидії дискримінації», «кримінальні правопорушення у сфері дискримінації»;

- положення щодо розмежування термінів «види дискримінації» та «форми дискримінації»; положення щодо відмінностей між стереотипами та упередженнями як одних із основних соціокультурних детермінантів дискримінації;

- класифікацію причин та умов, що впливають на виникнення та поширення злочинності у сфері дискримінації.

Інші наукові положення, які сформульовані в дисертації та в опублікованих працях, також містять елементи наукової новизни та у значній

мірі удосконалюють сучасне наукове пізнання проблеми, що є предметом дослідження здобувача.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації.

Водночас, робота є не лише теоретичним дослідженням, вона має виражену практичну спрямованість. Отримані результати можуть бути спрямовані для подальшого вивчення та наукового аналізу кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації. Окремі пропозиції мають практичну цінність і можуть бути враховані у процесі удосконалення законодавчих та інших нормативних актів у сфері запобігання та протидії дискримінації, а також удосконалення методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері дискримінації. Заслуговує на увагу те, що результати дисертаційного дослідження впровадженні у навчальний процес не тільки у Західноукраїнському національному університеті, але й у Пенітенціарній академії України під час проведення лекційних та практичних занять з дисциплін «Кримінальне право» та «Кримінологія».

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, міжнародні правові акти у сфері прав людини, Кримінальний кодекс України, закони України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та інші закони і підзаконні нормативно-правові акти.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена такими емпіричними даними як результати Єдиних звітів про кримінальні правопорушення в період з січня 2021 року по квітень 2024 року, матеріали судового розгляду кримінальних правопорушень у сфері дискримінації.

При написанні роботи автором проаналізовано достатню кількість джерел (169 позицій), ґрунтовно та критично вивчено роботи вчених, що дало

йому змогу вирішити важливе наукове завдання, дати відповіді на актуальні й суттєві для юридичної науки питання, сформулювати пропозиції та рекомендації для удосконалення кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації в Україні. Пропозиції щодо внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законів України в дисертаційній роботі науково аргументовані та ґрунтуються на результатах дослідження.

З урахуванням наведеного, можна стверджувати, що наукові положення і висновки і рекомендацій, сформульовані у дисертації є належним чином обґрунтованими та достовірними.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Постановка завдань, визначення об'єкту, предмету та мети дослідження чіткі і зрозумілі та повною мірою відповідають встановленим вимогам. Завдання, поставлені здобувачем для дослідження, виконані і мета досягнута.

Підтвердженням достовірності наукових положень і висновків, викладених в дисертації, є належна методологія дослідження. Під час дослідження А.О. Дацом використовувалися філософсько-світоглядні, загальнонаукові та спеціальні прийоми та засоби наукового пізнання державно-правових явищ, зокрема:

– історичний метод дав змогу охарактеризувати процес становлення та розвитку правового забезпечення протидії дискримінації, запропоновано авторську періодизацію (підрозділ 1.1);

– діалектичний метод сприяв пізнанню проблематики системи протидії дискримінації, аналізу причинно-наслідкових зв'язків дискримінаційних діянь (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3);

– догматичний метод уможливив аналіз кримінально-правового забезпечення протидії дискримінації, практики застосування норм, що стосуються запобігання і протидії дискримінації, власне тлумачення термінів: «кримінально-правове регулювання протидії дискримінації», «детермінанти злочинності у сфері дискримінації», «особа, яка вчиняє

кримінальні правопорушення у сфері дискримінації», «система запобігання та протидії дискримінації», «кримінальні правопорушення у сфері дискримінації» (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1);

– герменевтичний метод сприяв з'ясуванню поняття дискримінації, кримінальних правопорушень у сфері дискримінації, а також інтерпретації положень міжнародно-правових та національних нормативних актів у сфері протидії дискримінації (підрозділи 1.2, 1.3, 3.1);

– статистичний метод став основою для висвітлення кримінологічного портрету особи, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації, а також аналізу тенденцій вчинення, виявлення, судового розгляду даного виду правопорушень (підрозділи 2.2, 3.2);

– метод моделювання уможливив формування авторських пропозицій щодо вдосконалення кримінально-правового та кримінологічного забезпечення протидії дискримінації в Україні (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.3).

Вважаю, що поставлені наукові завдання виконані на високому методологічному рівні, а дисертант оволодів необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення.

Позитивно оцінюючи наукову працю А.О. Даца, її окремі положення викликають зауваження і можуть стати підставою для дискусії під час публічного захисту дисертації.

1. Розкриваючи міжнародно-правові стандарти у сфері протидії дискримінації (с. 51–63 дисертації), здобувач обмежився дослідженням положень універсальних та регіональних міжнародних правових актів у сфері прав людини. У той же час, поза його увагою залишилася значна практика Європейського суду з прав людини у справах за статтею 14 («Заборона дискримінації») Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у тому числі в аспекті кримінального судочинства. Зазначене питання доцільно було б висвітлити в межах окремого самостійного підрозділу та

сформувати пропозиції щодо імплементації юридичних позицій цього суду у правову систему України.

2. На переконання здобувача, система запобігання та протидії дискримінації в Україні повинна базуватися на комплексному підході, включаючи такі елементи: кримінально-правове забезпечення; суб'єкти запобігання і протидії дискримінації; освітні заходи та правосвідомість; соціально-економічні заходи; міжнародна співпраця (с. 105–106 дисертації).

Однак, зі змісту дисертації не можна встановити, чому автор не включив до цієї системи взаємодію органів публічної влади із громадськими організаціями та медіа. Вважаю, що така взаємодія є досить важливою як для кримінально-правового, так і для кримінологічного забезпечення протидії дискримінації в Україні. Громадські організації часто виступають ініціаторами звернень до правоохоронних органів щодо фактів дискримінації, надають правову допомогу потерпілим, а також проводять моніторинг дотримання антидискримінаційного законодавства, що є цінним джерелом інформації для кримінологічного аналізу та розробки антидискримінаційних заходів. Медіа, у свою чергу, відіграють ключову роль у формуванні суспільної свідомості та нетерпимості до дискримінаційних проявів, а також можуть сприяти виявленню латентних злочинів.

Під час захисту було б важливо почути обґрунтування позиції здобувача щодо відсутності згаданого елемента у запропонованій системі, а також його бачення ролі громадських організацій та медіа у контексті кримінально-правової та кримінологічної протидії дискримінації в Україні.

3. Досліджуючи тенденції судової практики при розгляді справ у сфері дискримінації (с. 138–151 дисертації), А.О. Дац зосередив увагу на вивченні практики судів України у кримінальному судочинстві за статтею 161 Кримінального кодексу України. Проте, дисертант не проаналізував юридичні позиції Верховного Суду щодо забезпечення принципу рівності та недискримінації у справах за іншими статтями цього кодексу.

До того ж вважаю, що робота була б більш повною у разі опрацювання дисертантом юридичних позицій суду касаційної інстанції у справах щодо забезпечення рівних прав, свобод і можливостей в адміністративному, господарському та цивільному судочинстві. Це дозволило б сформувати комплексне уявлення про існуючі проблеми правозастосування у сфері протидії дискримінації та виявити прогалини, які потребують усунення, в тому числі, і на рівні кримінального закону.

4. У результаті проведеного дослідження автором сформовано рекомендації щодо удосконалення змісту положень Кримінального кодексу України та інших законів України. Водночас, дисертантом зазначені пропозиції не формалізовані у відповідні законопроекти та не додані до дисертації, що ускладнює розуміння конкретного бачення автора щодо імплементації його наукових розробок у чинне законодавство. Було б доцільно, якби автор представив проекти запропонованих змін, оформлені згідно з вимогами законодавчої техніки, у тому числі з порівняльними таблицями. Це дозволило б оцінити практичну значущість та реалістичність запропонованих нововведень.

Разом з тим, висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації А.О. Даца та не піддають сумніву основні результати, отримані ним, а лише свідчать про складність наукового завдання, яке вирішувалося здобувачем.

Загальний висновок. Дисертація А.О. Даца на тему: «Протидія дискримінації (кримінально-правові та кримінологічні аспекти)» є самостійною та завершеною науковою роботою, виконаною особисто дисертантом у виді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису.

Дисертаційне дослідження містить нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною у постановці і вирішенні завдань щодо удосконалення кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації в Україні. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, які зроблені автором у роботі є обґрунтованими та мають значення для юридичної науки.

Дисертаційна робота за своєю актуальністю, ступенем новизни, постановкою та способом вирішення поставлених питань, теоретичним та практичним підґрунтям та обґрунтованістю одержаних результатів відповідає заявленій спеціальності, а також вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, а її автор, Дац Андрій Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доцент кафедри права
навчально-наукового інституту
Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»
кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України
7 березня 2025 року

Юрій ІРХА

Підпис доцента кафедри права ННІ ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»
Юрія Ірхи

ЗАСВІДЧУЮ

Ректор
Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»
доктор юридичних наук, професор
7 березня 2025 року

Олег КИРИЧЕНКО